

Berachot Sources 11

שיטה מקובצת מסכת ברכות דף לו עמוד ב

ובלבד שלא יראנו לוקט. פירוש אם נכנס בפרדס ומצא שם פירות שנלקטו אפילו יודע שכל הפרדס ערלה אותן פירות מותרין הן לו כיון שלא ראה אותן כשנלקטו דרחמנא התיר ספק ערלה בחוצה לארץ. והא נמי ספק הוא דאפשר שממקום אחר הביאוה לשם:

בית הבחירה למאירי מסכת ברכות דף לו עמוד ב

ספק ערלה וספק כלאים בארץ אסור ובסוריא מותר וכל שכן בח"ל הן הספק בעצמו של פרי אם נוהג בו ערלה אם לא הן שהיה הספק אם פירות אלו מכרם זה שהוא של ערלה אם לאו מעתה כרם של ערלה וענבים נמכרות חוצה לה ואינו יודע אם הם מאותו כרם אם לאו בארץ אסור ובסוריא מותר ובח"ל אפי' ראה הענבים יוצאין מן הכרם של ערלה מותר ובלבד שלא יראהו לוקט

חדושי הרשב"א מסכת ברכות דף לו עמוד ב

ואמר רב אשי הוא בוסר הוא גרוע פול הלבן, ויש ללמוד מכאן שאין מברכין על הבוסר עד שיהא כפול הלבן הא פחות מכאן אינו נקרא פרי העץ אלא מברכין עליו בורא פרי האדמה דומיא דקפריסין אבל שאר אילנות משעה שיוציאו אף על פי שהן קטנים מאד מברכין עליהו בורא פרי העץ וכ"כ בתוספות.

רא"ש מסכת ברכות פרק ו סימן ה

ה תנן מאימתי^(א) אין קוצצין את האילנות בשביעית ב"ש אומרים כל האילנות משיצאו וב"ה אומרים החרובין משישרשו (נ"א משישלשו) וגפנים משיגרעו והזיתים משיניצו ושאר כל האילנות משיצאו ואמר רב אסי הוא בוסר הוא גירוע ושיעורו כפול הלבן מכאן יש ללמוד שאין מברכין בפה"ע על הבוסר כשהוא פחות מפול הלבן אבל מברך עליו בפה"א^(ב) כמו קפריסין דאמרין לעיל בפה"א^(ג) ושאר האילנות^(ד) משיצאו מיד חשוב הוא לברך בפה"ע ואם מסופק בבוסר מתי הוא כפול הלבן יברך בפה"א דקי"ל כמתני' אם בירך על פירות האילן בפה"א יצא ואף על גב דבגמ' (מ א) מוקי ליה כר' יהודה מ"מ קי"ל הכי כיון דסתם לן תנא כר' יהודה:

קיצור פסקי הרא"ש מסכת ברכות פרק ו סימן ה

ה. ואין מברכין בפה"ע על הבוסר עד שיהיה כפול לבן וקודם לכן בפה"א ואם הוא מסופק מתי הוא כפול הלבן מברך בפה"א ועל החרובין משישרשו וזיתים משיניצו ושאר האילנות משיצאו פרי אומר עליהן בפה"ע:

משנה מסכת מעשרות פרק א משנה א - ד

משנה א

[*] כלל אמרו במעשרות כל שהוא אוכל ונשמר וגדוליו מן הארץ חייב במעשרות ועוד כלל אחר אמרו כל שתחלתו אוכל וסופו אוכל אף על פי שהוא שומרו להוסיף אוכל חייב קטן וגדול וכל שאין תחלתו אוכל אבל סופו אוכל אינו חייב עד שיעשה אוכל:

משנה ב

[*] מאימתי הפירות חייבות במעשרות התאנים משיבחילו הענבים והאבשים משהבאישו האוג והתותים משיאדימו וכל האדומים משיאדימו הרמונים משימסו התמרים משיטילו שאור האפרסקים משיטילו גידים האגוזים משיעשו מגורה ר' יהודה אומר האגוזים והשקדים משיעשו קליפה:

משנה ג

[*] החרובין משינקדו וכל השחורים משינקדו האגסים והקרסטומלין והפרישים והעוזרדים משיקרחו וכל הלבנים משיקרחו התלתן משתצמח התבואה והזיתים משיכניסו שלישי:

משנה ד

[*] ובירק הקשואים והדלועים והאבטיחים והמלפפונות התפוחים והאתרוגין חייבים גדולים וקטנים ר"ש פוטר את האתרוגים בקטן החייב בשקדים המרים פוטר במתוקים החייב במתוקים פוטר במרים:

משנה מסכת שביעית פרק ד משנה י

[*] מאימתי אין קוצצין האילן בשביעית ב"ש אומרים כל האילן משיוציא ב"ה אומרים החרובין משישלשלו והגפנים משיגרעו והזיתים משינצו ושאר כל אילן משיוציא וכל האילן כיון שבא לעונת המעשרות מותר לקוצצו כמה יהא בזית ולא יקוצצו רובע רבן שמעון בן גמליאל אומר הכל לפי הזית:

באור הלכה סימן רב סעיף ב

סעיף ב

* ושאר כל האילן משיוציא וכו' כמין שרשראות וכו' - עיין בביאור הגר"א שחולק על פסק השו"ע והוכיח דכל אלו הסימנים לא נזכרו בש"ס רק לענין איסור קציצת אילנות בשביעית אבל לענין ברכה מסתברא דבעינן דוקא משיגיעו לעונת המעשרות וקודם לכן לא חשיב פרי הראויה לאכילה וכן הוא ג"כ דעת הפמ"א ולפי דבריהם ישתנו כל הדינים שבסעיף זה דהיינו בענבים בעינן דוקא שיראו החרצנים מתוכן ובזיתים משיביאו שליש ובחרובין משיראו בהן נקודות שחורות והוא אות שמתחיל להשחיר וכן בכל מין ומין יש שיעור מיוחד לזה כמבואר הכל ברמב"ם פ"ב מהלכות מעשר ע"ש וקודם שהגיעו לשיעור זה אינו מברך רק בפה"א ויש סעד לדבריהם מהרמב"ם פ"ה מהלכות שמטה ופ"ח מהלכות ברכות ע"ש וכבר נשאו ונתנו בזה האחרונים והנה לפי דברי הגר"א והפמ"א מסתברא דאפילו מיתוק באור לא מהני כיון שאינו חשוב פרי קודם שהגיע לעונת המעשרות ולעולם מברך בפה"א ויש לנהוג כן למעשה לכאורה דבזה יוצא ממ"נ ומ"מ הנהוג כפסק האחרונים שנמשכו אחר השו"ע אין למחות בידו דיש לו על מי לסמוך אמנם אם לא היו ראויין לאכול רק ע"י הדחק אין לברך בפה"ע רק כשבשלן או מתקן באור וכמו שכתבתי במ"ב בשם הח"א והעוללות אפרים. ודע דלענין תפוחים שיעורן לעונת המעשרות אפילו כשהן קטנים ורק משנעשו עגולים כמבואר ברמב"ם שם וא"כ בזה גם הגר"א והפמ"א מודים לדעת השו"ע דמברכין אז עליהם בפה"ע ואם היו ראויין אלו הקטנים לאכול רק ע"י הדחק ומתקן ע"י בישול ג"כ מברך עליהם בפה"ע לכו"ע:

ספרא קדושים פרשה ג סוף פרק ה אות ג - ו

(ג) אמר רבן שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים בזמן שנטע לסייג ולקורות ולעצים, דבר שהוא ראוי להם, שאין ראוי להם מנין, תלמוד לומר כל עץ, נטעו לעצים וחישב עליו לאכילה מנין תלמוד לומר כל עץ, מאימתי הוא מונה לו משעת נטיעתו, פרוי פרט לעלים ולולבים ולמי גפנים ולמי סמדר, או יכול שאני מוציא את ענקוקלות והבוסר תלמוד לומר פרוי פרוי דברי ר' יוסי הגלילי ר' עקיבא אומר וערלתם את ערלתו, ערלים לרבות כולם.

מאמר מרדכי סימן רב ס"ק ו

(ו) וי"א דעל חרובין אינו מברך בפה"ע כ"כ הטור ז"ל. יש לדקדק דמדכתביה בל"ו וי"א משמע דלהמחבר ז"ל אין חילול בין חרובין וזתים לשאר אילנות והכי מוכח מסתמיו דבריו ז"ל שסתם ולא חילק והרי בב"י כתב דמשמע ליה להטו' דמ"ש הרשב"א והרא"ש ז"ל ושאר האילנות וכו' היינו חוץ מחרובין וזתים ונתן טעם נכון לדבריו דאעפ"י שלא הוציא הרא"ש והרשב"א ז"ל אלא בוסר. מ"מ ע"כ צ"ל דחוץ מחרובין וזתים קאמר דלא אמרו למילתייהו כב"ש (ע"ש שזהו העולה מדבריו) וכן ראיתי לרד"א ז"ל שער ד' שכתב כדברי הטור ז"ל. ותמה על ר"י וגם על רבינו הטור בקיצור פסקי הרא"ש ז"ל שלא חילקו. (ונוסחא מוטעית נזדמנה לו בקיצור פסקי הרא"ש ז"ל אבל בנוסחא שלפנינו כתוב בהדיא חרובין משישרשו וזתים משיניצו וכו'. וכבר מצאתי להרב מעדי"ט שתפס עליו בזה וגם הרב דרישה ז"ל י"עוש) ואין לומר דלפי שכתב אח"כ בב"י ז"ל והרי"ף והרמב"ם לא הזכירו דבר זה דר"ל דלדידהו אין חילוק בין אילן לאילן אלא בכולן מברך בפה"ע משהם ראויים לאכילה עיין לקמן ס"ט על כן סתם בש"ע דא"כ גם בדין הבוסר לא הי"ל לחלק. והנה בא לידי ספר בד"ה למרן ז"ל וראיתי שכתב שם אחר תמיהתו על ר"י והטור ז"ל ול"נ דאין ללמוד מדין שביעי' לזתים וחרובין לענין ברכה דהא חרובין אפי' אחר ששרשו מרים הם ואינם ראויים לאכילה והרי"ף והרמב"ם וכו' ונראה שעל פי הדברים האלה כתב מ"ש כאן בש"ע. אבל מ"מ יש לתמוה דאם לא נלמוד מדין שביעית לדין ברכה לענין זתים וחרובים גם בענבים אין ללמד ממנו. והרי דין הבוסר שכתב כאן לא נלמד אלא משם דוק ותשכח וליכא למימר דשאני בוסר שראוי לאכילה משא"כ חרובין דעכ"פ תקשי דליהו בוסר כשאר אילנות דאמרינן בהו דמשיוציאו מברכין עליהם בפה"ע אם לא שהוא מר ועפוף ביותר ולי' לן לפלוגי בשיעור פול הלבן ובפחות ממנו דע"כ לא ידעינן שיעורא דבוסר ופול הלבן אלא מדין שביעית וכיון דלא ילפי' מיני' לענין ברכה יש לנו לומר דענבים כשאר אילנות. ושמא י"ל דלעולם ילפינן מדין שביעית לדין ברכה במה שהוא ראוי לברכה. ולכן בענבים דראויים לאכילה וצריך לברך עליהם אמרינן דעכ"פ כל שלא הגיע לפול הלבן אין מברכין עליו בפה"ע דהא לא מקרי פרי עדין לענין שביעית וחרובי' וזתים נמי הוה ילפינן מיניה לענין ברכה לומר דקודם שישרשו החרובין וקודם שיניצו הזתים אין מברכין עליהם בפה"ע אילו היו ראויים לברכה אלא שמאחר שאפי' אחר שיעור זה עדין מרים הם ואינם ראויים לברך עליהם קאמר מרן ז"ל דאין ללמוד מדין שביעית כלום דא"צ לומר דקודם שישרשו החרובין וקודם שיניצו הזתים אין מברכין עליהם בפה"ע דהא אפי' אחר שהגיעו לזה

השיעור אינם ראויים לברך עליהם מאחר שהם מרים ביותר ופשיטא דאין לברך אלא על דבר שיש בו הנאה וא"כ אין לנו ללמוד שום דבר מדין שביעית בחרובין וזתי' ולכן לא הזכירו התו' והרשב"א והרא"ש ז"ל דין חרובין וזתים לענין ברכה אלא דין ענבים בלבד. גם בא"ח דף ל"ח ע"ב אות כ"ג לא כתב אלא דין ענבי' ואח"כ כתב ושאר האילנו' משיוציאו י"עוש וכו' בסמ"ג י"עוש גם סמ"ק לא הזכיר אלא בוסר. ומ"ש מרן ז"ל בבד"ה דחרובין אפי' אחר ששרשו מרים הם וכו' ל"ד חרובין אלא הוא הדין וזתים אחר שהניצו וכן הוא האמת ופשוט הוא כנ"ל בהבנת דברי מרן ז"ל. ומעתה מ"ש מור"ם ז"ל בהגהה וי"א דעל חרובין אינו מברך בפ"ה ע"ד שיראה וכו' דמשמע מדבריו ז"ל דלדעת מרן ז"ל מברך בפ"ה קודם שהגיעו לזה השיעור אינו מדוקדק. אלא דעת מרן ז"ל לומר דאפי' אחר ששרשו אינו מברך עליה' כלל אפי' בפ"ה א ושהכל ונכלל זה במ"ש בש"ע ובלבד שלא יהיה מר או עפוף ביותר וכו' ובכוונה זו כתב כן בש"ע. ומור"ם ז"ל לפי הנראה לא הבין כן בדעת מרן ז"ל וזה מפני שלא ראה בד"ה למרן ז"ל. ותמהני על האחרונים שלא העירו בכל זה ושמא נאמר דכוונתו לומר דמהרמב"ם למדו דכתב שם דכל שאינו ראוי לאכילה אינו מברך כלל אלא דק"ק דזה מבואר בש"ס ובכל הפוסקים (והרב באר הגולה שציין על מ"ש מרן ז"ל בש"ע ובלבד שלא יהא מר או עפוף ביותר וכו' הרמב"ם ע"כ לא חש לדקדק דלא נמצא זה בהרמב"ם ז"ל דהא לא הזכיר הרמב"ם ז"ל כלום מדינים אלו כמ"ש מרן ז"ל רק כתב דעל פירות האילן מברך בפ"ה ע"ב וכו' אלא מרן ז"ל הוא שכתב כן מדידה והדברים ראויים אליו וכיון אל מ"ש בבד"ה שלו כנ"ל וק"ל) ומדברי הרב מ"א ז"ל ג"כ נר' שלא הבין דברי מרן ז"ל בבד"ה על הדרך שכתבנו ולא הבי' הדברי' כתקנתם וכפי הנרא' יש איזה ט"ס בדבריו וכפי מ"ש אין מקו' למ"ש ול"נ וכו' י"עוש:

חדושי הרשב"א מסכת ברכות דף לו עמוד ב

קליפי רמון והנץ שלו אגוזין והגרעינין חייבין בערלה, כתבו בתוספות דמכאן יש ללמוד שיש לברך על הגרעינין של גודגניות שקורין צירדיש וגרעיני אפרסקין ותפוחים וכל מיני פירות בורא פרי העץ, ואינו מחוור בעיני כלל שאלו אין חייבין בערלה משום פרי אלא מרבו' דאת דדרשינן את הטפל לפריו, והיינו דערבינהו ותננהו בהדי קליפי אגוזים וכולהו מאת מרבינן להו ואדרבה בשל גודגניו' ואפרסקין שגרעיניהן מרין משמע דלא מברך בהו כלום ולא אדעתא דידיהו נטעי להו כלל, ואי ממתק להו על ידי האור מברך עליהו שהכל כנ"ל.

רא"ש מסכת ברכות פרק ו סימן ד

ד [דף לו ע"ב] תניא קליפי רמון והנץ שלו או קליפי אגוזים (והנץ שלו) והגרעינין חייבין בערלה^(נ) משום דהוו שומר ודרשינן את פריו לרבות את הטפל לפריו^(ו) אבל גרעינין מדחייבין בערלה אלמא פרי נינהו. מכאן יש ללמוד על כל גרעיני פירות דמברכין עליהם בורא פרי העץ^ו ובלבד שלא יהו מרים שיהא נהנה מהן:

מעדני יום טוב מסכת ברכות פרק ו סימן ד

[נ] אבל גרעינין. דלא הוי משום שומר ואפ"ה מחויבים בערלה אלמא משום דפרי נינהו כו' כך נ"ל לפרש וכן מוכח מדברי הטור סי' ר"ב שכתב דהרשב"א כתב שאין לברך עליהן בפה"ע דאדרבא לא חשיבי כפירי לענין ערלה אלא דמרבה להו מאת פריו את הטפל לפריו ע"כ ולכן ק"ל על רבינו שבהלכות ערלה כתב וז"ל והגרעינין גרעין של כל פרי אסורים בערלה דדרשינן את פריו את הטפל לפריו ע"כ לפי דבריו הללו משמע דס"ל דאע"ג דמרבינן ליה מאת ודרשינן הטפל לפריו אפ"ה פרי מקרי דהריבוי אתא לרבות שיהא פרי ומ"מ לשונו שבכאן לא משמע כן ועוד דא"כ מאי אריא גרעינין אפילו קליפים נמי לברך עלייהו בפה"ע כיון דגרעינים מאת אתרבו כמו קליפין ומברכין עלייהו בפה"ע א"כ ה"נ קליפין ולא כתב רבינו שמברכים בפה"ע אלא על הגרעינין ש"מ דלא ס"ל דגרעינין מאת אתרבו אלא סברא בעלמא הוא דחשיבי פרי וכדמשמע לשונו אבל גרעינין כו' וכדפרישית:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן רב סעיף ג

(ז) א (ג) * גרעיני הפירות, אם הם^(כ) מתוקים מברך עליהם: ו' [ז] ב' בורא פרי העץ; ואם הם^(כד) מרים, אינו מברך עליהם כלל; (ח) ה' ז' < ואם מתקן ע"י האור, ז' (כה) מברך עליהם: ז' ז' [ז] י' א' שהכל.

מגן אברהם על שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן רב סעיף ג

(ז) (פמ"ג) (מחה"ש) שהכל. צ"ע דהרשב"א לשיטתיה אזיל דס"ל דגרעינין לאו פרי נינהו אבל להרא"ש דקיי"ל כוותיה אם כן ה"ה כשמתקן ע"י האור מברך בפה"ע וכמ"ש ס"ה גבי שקדים וצ"ל דכשהן מרים לאו פרי נינהו משא"כ בשקדים וכ"מ בלבוש עס"א:

לבוש אורח חיים סימן רב סעיף ג

^ה גרעיני פירות^(ה) מברכין עליהם כמו על הפרי עצמו אם הם מתוקים שאז הם' כעיקר הפרי^(ו), ואם הם מרים אין מברכין עליהם כלל, ואם מתקן על ידי האור מברך עליהם שהכל שאינם פרי^ז, כיון שאינן ראויין לאכילה בלא מתיקה על ידי האור:

משנה ברורה סימן רב ס"ק כג

(כג) מתוקים - לאו דוקא [כ] אלא כל שהחיר נהנה ממנו במקצת והטעם שמברך בפה"ע משום דהם נמי חלק מחלקי הפרי [כא] והרבה אחרונים חולקים ע"ז וס"ל דאינו מברך בפה"ע דלא הוי כפרי גופא ואינו מברך עליהם [כב] אלא בפה"א וכן הסכמת הגר"א. ואם בירך בפה"ע יצא בדיעבד [דרך החיים] ואם אוכל הגרעין אחר שאוכל הפרי מסתברא [כג] דלכו"ע נפטר בברכת בפה"ע שבירך על הפרי משום דהוי טפל לפרי:

שער הציון סימן רב ס"ק כב

(כב) פרישה בדעת הרשב"א, וכן כתב באבן העוזר. וכן כתב הגר"א בפרק ג דערלה, וכמו שהעיר במאמר מרדכי שכן מבואר באבודרהם בהדיא לדעת הרשב"א, וכן כתב בדרך החיים, ודלא כפרי חדש ואליה רבה בזה, וכן בהגהות ר' עקיבא איגר מפקפק על דבריהם [ובעוללות אפרים מישב דבריהם קצת]: